

Salamandra
Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody

Klub Przyrodników

Poznań, Świebodzin, Warszawa, 25 marca 2004 r.

**Sz. P.
Ewa Symonides
Główny Konserwator Przyrody
ul. Wawelska 52-54, Warszawa**

W związku z udostępnieniem do konsultacji społecznych projektu listy specjalnych obszarów ochrony siedlisk, które miałyby zostać wyznaczone jako obszary Natura 2000, wnosimy następujące uwagi i wnioski:

I. Generalna opinia

Zaproponowana sieć obszarów specjalnej ochrony siedlisk nie ujmuje w wystarczającym stopniu polskich zasobów siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej ani gatunków z Załącznika II tej Dyrektywy. Dla kilku gatunków sieć nie ujmuje w ogóle żadnego z ich polskich stanowiska, co jest rażącym błędem w świetle przyjętej metodyki wyznaczania sieci Natura 2000. W sieci nie ujęto np.: jedynych polskich stanowisk priorytetowych gatunków roślin – dzwonka karkonoskiego *Campanula bohemica*, przytulii sudeckiej *Galium sudeticum*, gnidosza sudeckiego *Pedicularis sudetica*, jedyne stanowiska przytulii krakowskiej *Galium cracoviense* – polskiego endemitu zgłoszonego przez Polskę do Załącznika II Dyrektywy, podstawowych populacji aldrowandy pęcherzykowatej *Aldrovanda*

vesiculosa, zanokcicy serpentynowej *Asplenium adulterinum*, obuwika pospolitego *Cypripedium calceolus*, żmijowca czerwonego *Echium russicum*, jęczyczki syberyjskiej *Ligularia sibirica*, marsylii czterolistnej *Marsilea quadrifolia*, różanecznika żółtego *Rhododendron luteum* czy włosocienia cienistego *Trichomanes speciosum*. Pominięto: wszystkie stanowiska pomorskich i sudeckich buczyn storczykowych, stanowiska sudeckich muraw kserotermicznych ze storczykami (priorytetowe!), jedyne polskie stanowisko prawdziwych dąbrów termofilnych, jedyne sudeckie stanowisko kosówki (priorytetowe!), klasyczne stanowiska niżowych źródeł trawertynowych itp. Wyeliminowanie z projektu sieci Natura 2000 obszarów w dolinach dużych rzek, szczególnie Wisły, Warty i Odry, uniemożliwi zabezpieczenie w sieci wystarczającej reprezentacji typowych dla takich dolin lasów łągowych (siedlisko przyrodnicze 91E0 w wariacie łągów wierzbowych i topolowych - priorytetowe! i siedlisko przyrodnicze 91F0), a także siedliska przyrodniczego mulistych brzegów rzek (3270) i łąk selernicowych (6440). Pominięto całość polskiej populacji modraszka eroides *Polyommatus eroides*, kielbia białopłetwego *Gobio albipinnatus*, a także obszary skupiające większą część polskiej populacji żółwia błotnego *Emys orbicularis*, jelonka rogacza *Lucanus cervus*, żubra *Bison bonasus*, kielbia Kesslera *Gobio kessleri*, większość rzek stanowiących tarliska łosiosia *Salmo salar* i innych. Spośród 19 występujących w Polsce gatunków ryb z załącznika II Dyrektywy, zaledwie 7 gatunków ujęto w sieci w wystarczającym stopniu. Trudno zrozumieć przesłanki rezygnacji z niektórych obszarów chroniących stanowiska nietoperzy, np. niezwykle ważnych i stabilnych stanowisk rozrodcznych podkowców małych *Rhinolophus hipposideros*, czy zimowisknocków dużych *Myotis myotis*, mopków *Barbastella barbastellus* i innych gatunków nietoperzy.

Pominięto w projekcie sieci nawet obszary, które są istotne jednocześnie dla wielu gatunków, np. Górznieńsko-Lidzbarski Komplex Leśny, z którego wykazano najwyższą w Polsce liczbę gatunków roślin z zał. II Dyrektywy Siedliskowej, Puszcę Drawską - istotną aż dla 18 gatunków zwierząt z Dyrektywy i wiele innych.

Przedstawiona w uzasadnieniu kalkulacja kosztów ochrony siedliskowych obszarów Natura 2000 nie nadaje się w ogóle do analizy. Nie da się ocenić, czy przedstawione koszty zostały tu niedoszacowane, czy przeszacowane. Owo zestawienie planowanych wydatków zostało wykonane w sposób budzący bardzo poważne zastrzeżenia. Część pozycji przekopiowano z podobnie sporządzonych szacunków dla ostoi ptasich (nawet z pozostawieniem odpowiednich informacji odnoszących się do ptaków – pozycja B2), a resztę próbowano zgadywać. Kalkulacja

zawiera sprzeczności (np. raz podano, że koszty administracyjne w wysokości 100 tys. zł dotyczą pojedynczych obszarów, a raz, że jednostek nadzorujących, których jest 4 razy mniej niż obszarów). Część planowanych kosztów wydaje się mało uzasadniona (np. zakup ogromnych ilości sprzętu, który mógłby być zapewniany przez lokalnych usługodawców wykonujących dane prace), a innych w ogóle nie ujęto (np. koszty promocji i edukacji). Przy sumowaniu, średnie koszty roczne (część A) dodano do łącznych kosztów 5-letnich (część B-D) i traktowano następnie jako koszty roczne, co oznaczałoby, że jednostki nadzorujące będą co roku kupować samochód.

Przedłożenie Komisji Europejskiej projektu w proponowanej formie skompromituje Polskę na arenie międzynarodowej.

Ze względu na powyższy fakt, wnosimy, by projektu sieci w obecnej formie nie przysyłać w ogóle Komisji Europejskiej, a poddać go generalnemu przepracowaniu i uzupełnieniu, z uwzględnieniem m.in. wniosków sformułowanych dalej, oraz innych wniosków środowisk przyrodniczych.

Zwracamy uwagę, że zgodnie z Dyrektywą Siedliskową UE, projekt obszarów Natura 2000 składany Komisji Europejskiej powinien mieć charakter spójnego projektu sieci. Nie jest prawdą, że w dowolnym czasie można uzupełniać go o kolejne potrzebne obszary – jest to sprzeczne z podstawowymi zasadami tworzenia i założeniami funkcjonowania tej sieci.

Pragniemy jednocześnie podkreślić, że doświadczenia innych krajów Unii wskazują, iż włączanie obszarów do sieci Natura 2000 w kolejnych podejściach lub na podstawie artykułu 5 Dyrektywy Siedliskowej (a więc na żądanie Unii) powoduje o wiele więcej sprzeciwów i konfliktów, niż gdy dzieje się to w przypadku porównywalnych obszarów zgłaszanych w pierwszym podejściu.

II. Wnioski do uzupełnienia projektu

1. Ze względu na konieczność ujęcia w sieci Natura 2000 jedynych polskich stanowisk, albo kluczowych populacji gatunków roślin z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, uważamy za niezbędne i wnosimy o uzupełnienie projektu sieci o obszary:

Góry i Pogórze Kaczawskie, Karkonosze i Góry Izerskie, Kołacznia, Ostoja Augustowska, Ostoja Olsztyńsko-Mirowska, Pakosław, Pasma Krowiarki, Wzgórza Kiełczyńskie, Zachodniowołyńska Dolina Bugu.

Ostoje te są w większości ważne także dla niedostatecznie reprezentowanych siedlisk przyrodniczych oraz gatunków zwierząt.

2. Dla ochrony związanych z dolinami rzecznyymi siedlisk przyrodniczych, uważamy za absolutnie konieczne, i wnosimy o przywrócenie do projektu sieci Natura 2000, obszarów związanych z dolinami dużych rzek, jak:

Dolna Odra, Dolna Wisła, Dybowska Dolina Wisły, Graniczny Meander Odry, Grądy w Dolinie Odry, Jezioro Dąbie i Międzyodrze Szczecińskie, Kargowskie Zakola Odry, Krośnieńska Dolina Odry, Lasy Żerkowsko-Czeszewskie, Łęgi Odrzańskie, Łęgi Słubickie, Nieszawska Dolina Wisły, Nowosolska Dolina Odry, Poleska Dolina Bugu, Opolska Dolina Odry, Przełom Wisły w Małopolsce, Solecka Dolina Wisły, Ujście Ilanki, Ujście Warty, Wisła Środkowa, Włocławska Dolina Wisły, Zachodniowołyńska Dolina Bugu.

Ostoje te są w większości ważne też dla niedostatecznie reprezentowanych w sieci gatunków zwierząt.

3. W związku z rezygnacją z ochrony wielu fragmentów dolin rzecznych i odcinków rzek, a także jezior, znaczna liczba gatunków ryb nie będzie wg projektu chroniona w sposób zadowalający. Dotyczy to przede wszystkim obu gatunków kielbja – białopłetwego *Gobio albipinnatus* (żadna z jego kluczowych ostoi nie została zakwalifikowana do sieci!) i Kesslera *G. kessleri*, łososia atlantyckiego *Salmo salar*, minoga rzeczny *Lampetra fluviatilis* i kilku innych. Dlatego sieć powinna być koniecznie uzupełniona o liczne ekosystemy rzeczne (różnego typu) i kilka najcenniejszych jeziornych (oczywiście wszystkie – wraz z przylegającymi obszarami lądowymi, np. dolinami rzek) – za obszary kluczowe z tego punktu widzenia uważamy:

Bagienna Dolina Drwęcy, Dolina Bobru, Dolina Radwi, Chocieli i Chotli, Dolina Pilicy, Dolna Odra, Dolna Wisła, Dolny Wieprz, Dybowska Dolina Wisły, Grądy w Dolinie Odry, Jeziora Wdzydzkie, Jezioro Lubie i Dolina Drawy, Lasy w dolinach Brdy i Wdy, Łęgi Odrzańskie, Nieszawska Dolina Wisły, Przełom Wisły w Małopolsce, Przełomowa Dolina Nysy Łużyckiej, Puszcza Drawska, Rzeka San, Solecka Dolina Wisły, Włocławska Dolina Wisły, Zachodniowołyńska Dolina Bugu, Zakole Rzeki Wel.

Ostoje te są ważne także dla niedostatecznie reprezentowanych w sieci siedlisk przyrodniczych.

4. Dla ujęcia w sieci choćby minimalnej spełniającej wymogi Dyrektywy reprezentacji siedlisk przyrodniczych z Załącznika I, uważamy za absolutnie konieczne i wnosimy o uzupełnienie projektu przez dodanie - poza dolinami dużych rzek - obszarów:

- Dolina Radwi, Chocieli i Chotli (pomorska buczyna storczykowa, wapienne źródła z trawertynami, torfowiska alkaliczne, najlepsza na Pomorzu Zachodnim populacja obuwika),
- Góry i Pogórze Kaczawskie (sudeckie buczyny storczykowe, murawy kserotermiczne ze storczykami, ciepłe dąbrowy *Sorbo torminali-Quercetum*), także ważna ostoja niedostatecznie reprezentowanych gatunków zwierząt,
- Jeziora Raduńsko-Ostrzyckie lub przynajmniej sam rezerwat Ostrzycki Las (pomorska buczyna storczykowa),
- Jezioro Krasne i Jeziora Wdzydzkie (jeziora lobeliowe, populacja elizmy wodnej),
- Karkonosze i Góry Izerskie (sudecka forma zarośli kosówki, lokalna forma muraw wysokogórskich),
- Pasma Krowiarki (sudeckie buczyny storczykowe, murawy kserotermiczne ze storczykami).

Ostoje te są ważne także dla niedostatecznie reprezentowanych w sieci gatunków roślin i zwierząt.

5. Dla zapewnienia należynej ochrony flagowemu dla ochrony przyrody w Polsce gatunkowi ssaka, uznanego na wniosek Polski za gatunek priorytetowy – żubrowi *Bison bonasus*, należy objąć ochroną pozostałe trzy jego znaczące ostoje:

Ostoję Borecką, Ostoję Knyszyńską i Lasy Waleckie. Wszystkie one stanowią ostoje także dla innych gatunków oraz siedlisk.

6. Opracowany i przyjęty przez Porozumienie dla Ochrony Nietoperzy czytelny system punktacji stanowisk nietoperzy umożliwił wytypowanie tych z nich, których objęcie ochroną jest niezbędne dla skutecznej ochrony gatunków nietoperzy ujętych w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. Graniczną wielkością jest posiadanie przez dany obiekt 10 punktów w tym systemie. Na proponowanej liście zabrakło przede wszystkim kilku ważnych ostoi podkowca małego *Rhinolophus hipposideros*, a także ważnych zimowisk lub miejsc rozrodu innych gatunków nietoperzy. W wielu przypadkach ochrona tych niewielkich obiektów nie budzi jakichkolwiek kontrowersji, a związane z nią koszty są niewielkie w porównaniu z ostojami innych gatunków lub siedlisk. Trudno więc dociec przyczyn ich wykreślenia. Szczegółową analizę braków

przedstawi Porozumienie dla Ochrony Nietoperzy. Chcielibyśmy jednak zwrócić szczególną uwagę na konieczność uwzględnienia takich ostoj jak:

- Strzalinę (40 punktów - jedno z 5 najważniejszych zimowisk nietoperzy w Polsce – w tym przede wszystkim nocka dużego *Myotis myotis*, obiekt obecnie zabezpieczony siłami organizacji społecznej, planowany rezerwat – uzgodniony z wszystkimi zainteresowanymi podmiotami),
- Fort Strubiny I w systemie Twierdzy Modlin (72 punkty – ważne zimowisko mopków, ale także innych gatunków nietoperzy),
- Opactwo w Szczyrzycu (126 punktów! – kluczowa ostoja kolonii wspomnianego podkowca małego, ale także nocka orzęsionego *Myotis emarginatus*).

7. Dla zapewnienia skutecznej ochrony żółwia błotnego *Emys orbicularis*, zwłaszcza w kontekście tradycji prowadzonych w Polsce obecnie i planowanych w przyszłości prac czynnej ochrony tego gatunku, uważamy za konieczne włączenie do projektu sieci większej liczby kluczowych dla tego gatunku ostoj:

Lasy Sobiborskie, Lasy Witnicko-Dębnieńskie, Ostoja Napiwodzko-Ramucka, Puszcza Drawska, Ujście Ilanki. Ostoje te są ważne także dla innych niedostatecznie reprezentowanych w sieci gatunków i siedlisk.

8. Dla zabezpieczenia populacji modraszka eroides *Polyommatus eroides* konieczne jest ujęcie w sieci ostoj Grzybowce-Narejki oraz Jelonka. Obie ostoje są istotne także dla szlaczkonii szafrańca *Colias myrmidone*.

9. Dla zapewnienia wystarczającej reprezentacji w sieci stanowisk pozostałych gatunków z załącznika II i siedlisk przyrodniczych z załącznika I Dyrektywy, uważamy za konieczne – poza wymienionymi wyżej sprawami o krytycznym znaczeniu – kontynuowanie prac nad pozostałymi obszarami zaproponowanymi dotychczas i włączenie ich do projektu sieci. Analiza ujęcia w sieci zasobów gatunków i siedlisk z Dyrektywy Siedliskowej wskazuje, że szczególny priorytet powinny mieć – poza wymienionymi wyżej – następujące obszary:

Beskid Śląski, Buczyny Łagowskie, Bystrzyca Jakubowicka, Dolina Grabowej, Dolina Ilanki, Dolina Małej Panwi I i II, Dolina Pliszki, Dolina Słupi k. Soszycy, Dolny Wieprz, Górznieńsko-Lidzbarski Kompleks Leśny, Jeziora Wdzydzkie, Jezioro Bukowo, Ostoja Przemyska, Ostoja Złotopotocka, Miasteckie Jeziora Lobeliowe, Puszcza Kozienicka, fragment Puszczy Piaskowej (rezerwat

Bielinek), Pojezierze Drawskie, Puszcza Zgorzelecko-Osiecznicka, Uroczyska Lasów Janowskich, Uroczyska w Lasach Stepnickich, Warnie Bagno.

Uważamy, że powyżej wymienione obszary są kluczowe dla spójności sieci i zapewnienia w niej reprezentacji gatunków i siedlisk z Dyrektywy Siedliskowej. Obszary te powinny być wprowadzone już do pierwszej wersji projektu przedkładanego Komisji Europejskiej. Należy jednak kontynuować prace także nad wszystkimi dotychczas zaproponowanymi obszarami.

10. Zwracamy uwagę na konieczność poprawienia granic niektórych obszarów - zarówno przez wyłączenie powierzchni nie kwalifikujących się do ochrony, jak i przez włączenie stanowisk gatunków i siedlisk przylegających do granic obszaru od zewnątrz, a z nieznanych przyczyn do niego nie włączonych. Zwracamy uwagę, że kilka takich sytuacji, sygnalizowanych dotychczas Ministerstwu, pozostało bez żadnej reakcji. Potrzeba niewielkiego poprawienia granic dotyczy m.in. obszarów:

Trzebiatowsko-Kołobrzeski Pas Nadmorski, Dolina Drwęcy, Pojezierze Drawskie (po przywróceniu do projektu sieci), Ostoja Olsztyńsko-Mirowska (po przywróceniu do projektu sieci), Biedrusko, Lasy Sobiborskie. Szczegóły potrzebnych poprawek przesłaliśmy Ministerstwu już uprzednio. W przypadku woli dokonania odpowiednich poprawek, oferujemy Ministerstwu na zasadach niekomercyjnych pomoc techniczną w zakresie technologii GIS.

Zwracamy uwagę, że część z proponowanych obszarów powtarza się w kilku z powyższych punktów, gdyż stanowią ważne ostoje dla wielu różnych gatunków oraz siedlisk przyrodniczych.

Przynajmniej niektóre z wymienionych wyżej obszarów mają akceptację gmin, na których terenie leżą i według naszej wiedzy zostaną pozytywnie zaopiniowane lub uzgodnione przez gminy, o ile Ministerstwo zwróci się z takim wnioskiem. Pominięcie tych obszarów w sieci nie może więc być uzasadniane brakiem zgody samorządów.

Na zakończenie chcemy zaznaczyć, że siedem dni dane nam na przygotowanie opinii dotyczącej projektowanej sieci specjalnych obszarów ochrony siedlisk to zdecydowanie zbyt mało na pogłębioną, uważną analizę zawartości przedstawionej listy oraz jej braków. Niniejszą opinię prosimy traktować jako uzupełnienie i ulepszenie wstępnej opinii przesłanej 18 marca b.r. przez Klub Przyrodników. Powyższe uwagi mają nadal charakter wstępny, z całą pewnością

niepełny. Staliśmy się zwrócić uwagę na najbardziej oczywiste i rażące niedociągnięcia. Jednocześnie deklarujemy ciągłą gotowość do rzeczywistej, merytorycznej współpracy przy ustalaniu kształtu, a następnie planowaniu i realizacji skutecznej ochrony polskiej części sieci Natura 2000.

Do opinii załączamy analizę merytoryczną, która stanowi jej uzasadnienie.

Z poważaniem,

w imieniu organizacji sporządzających opinię:

Klub Przyrodników,
1 Maja 22, 66-200 Świebodzin
tel./fax: 068-3828236, lkp@lkp.org.pl
<http://www.lkp.org.pl>

Andrzej Jermaczek
Prezes

PTOP „Salamandra”
ul. Szamarzewskiego 11/6, 60-514 Poznań,
tel./fax: 061-8432160, biuro@salamandra.org.pl
<http://www.salamandra.org.pl>

Andrzej Kepel
Prezes

WWF Polska, Światowy Fundusz Na Rzecz Przyrody
ul. Wiśniowa 38, 02-520 Warszawa
tel: 022-8498469, fax: 022-6463672
<http://www.wwf.pl>

Ireneusz Chojnacki
Dyrektor

Do wiadomości:

- Jednostki zainteresowane tematyką tworzenia sieci Natura 2000 w Polsce